

NEKOLIKO POLAZNIH TAČAKA ZA SOLIDARNOST U MOM SVETU

Reč *solidarnost* u svom latinskom korenu ima značenje *snaga, temeljitost*.¹ Isto kao što je za naš život u društvu temelj komunikacija. Solidarnost, snaga međuljudske razmene, uvek se zasniva na tri sastojka. Na meni, kao na autoru koji želi i može nešto da podeli sa drugima. Na drugom koji to prihvata, što opet iziskuje njegovu sposobnost za to i spremnost, želju. Na kraju, na nekom zajedničkom polju koje je uvek istovremeno nezavisno od oboje, iako oboje mogu da ga koriste idiosinkrazijski. To je jezik, govor, celokupna kultura razmene koja važi u određenoj okolini i, na kraju, ja sam u svim posebnostima, koji dato povezuje i dalje razvija. Ako bilo koji element ovog procesa ispadne, nemoguće je graditi čvrst ljudski odnos. Gde me drugi ne razume, ne osećam se pozvanim da bih želeo i sam da ga razumem. Pošto drugog ne razumem, ne mogu s njim da delim značaj koji ga karakteriše kao osobu. Obostrano razumevanje temelj je koegzistencije, a posredovanje i prihvatanje stvorenog značenja temelj je svake civilizacije. Naime, civilizacija nije ništa drugo do zbir sačuvanih simbola i značenja koje nose i koje smo dobili u nasledstvo. Radi se o bezličnom stanovištu koje omogućava razvoj osobe i svaku međuljudsku komunikaciju. Unapred onemogućimo sebi solidarnost koja bi koristila celokupnom hermeneutičkom krugu, kao što sam prikazao na početku, ako izostavimo princip darovanja (autora), prihvatanja (sagovornika) i upornosti (priče).

Pobrinuti se za sebe i svoje bližnje danas je premalo. U svetu gde je sve prepleteno, tako prefinjena briga za sebe i bližnje, koja bi isključivala globalnost svega, brzo bi zapala u ćorsokak. Aristotelova tvrdnja da svako želi sebi dobro – da je u potrazi za dobrim životom koji želi i najbolje može da ga ostvari u saradnji s drugima – kao svoju polaznu tačku danas zahteva prožimanje celog sveta. Ona ne proizilazi samo iz činjenice informativne neposrednosti, već i iz ekonomske uslovljenosti.

Za trezveno razmišljanje potrebno je prvo razdvojiti tihu, prikrivenu solidarnost od prave i željene solidarnosti. Prvo, potrebno je razumeti fundamentalnu solidarnost savremenog sveta, bar većinu onoga što pokreće mašinu globalizovanog tržišta. Sve zajedno izgrađeno je na jednostavnoj kapitalističkoj logici: sa što manje sredstava i napora zaraditi što više. Potreba koja nas podstiče, da za svoj novac koji želimo da zaradimo na nama najprikladniji način kupimo što više i najbolje što želimo, osnovna je poluga koja podupire ekonomizaciju politike. Nesvesna i u sam demokratski princip društvenog prosperiteta ugrađena, solidarnost

¹ Članak je bio pripremljen kao polazna tačka za diskusiju koji je bio uvod u temu Globalizacije i solidarnosti na sajmu knjiga u Pragu, Svet knjiga, u maju 2006. U diskusiji na temu *Solidarnost u vremenu globalizma i neoliberalizma*, koju je vodio dr Janez Vodičar, učestvovali su češki gosti dr Miroslav Petriček, dr Pavel Barša, dr Nina Vangeli, Istok Osojnik i Primož Repar. (Prim. ured.)

većine državljana da glasaju samo za one koji omogućavaju potrošačko društvo masivni je točak koji ne dozvoljava da se vide potrebe za mnogo dubljom solidarnošću, a ujedno zaslepljuje činjenicu da je to takođe grob demokratije, ako sledimo razmišljanje Beka.

Možemo li da pristanemo na taj krug uslovljavanja i solidarnosti samo u potrošnji? Takva solidarnost, u kojoj se razumemo samo kada branimo svoja prava i mogućnosti kao potrošači, sve više nas zatvara u sebe, još bolje – u prodajne kataloge. Iako nas ubeđuju da nam je roba koju smo kupili ostvarila najdublju želju i to je isprovocirano tržišnom politikom javne propagande koja se sve više služi javnim ustanovama jer one nemaju više svoja sredstva za preživljavanje. Ovo se najdrastičnije vidi u školstvu. K. Laval u svojoj knjizi *Škola nije preduzeće* niže primere gde se preduzeća takmiče u pravu ekskluzivnih dobavljača za obrazovne institucije, naravno, s pravom na zajedničko oblikovanje programa. Ustanova koja bi morala da nauči mlade da kritički i kreativno prihvataju dato, već je unapred ograničena interesom samo jednog kapitala. Mladi su doista dobro obezbeđeni, ali po cenu gubitka mogućnosti izbora. Istina da time istovremeno dobijaju mogućnost zaposlenja, ali samo na tom mestu i to ukoliko se budu držali pravila koja je postavio kapital.

Slepilo koje postane stvarnost, lišava me sposobnosti da stvaram, još više mi uskraćuje razumevanje kreativnosti drugog. Ako se vratim na početak, sada je onaj koji želi da kaže, objavi određeni značaj, postao samo truba svojih veštački usmerenih potreba, svet znakova određen je od strane kapitala, a drugi je postao moj konkurent koji samo ugrožava moje pravo na ovo ili ono. Zato ne smemo da se čudimo javnom diskursu u „razvijenim“ zapadnim državama uz prihvatanje „manje razvijenih“ u Evropsku uniju. On je samo izražavao temeljnu dikciju na polju savremenog razumevanja. Naime, ako želimo nekome nešto da damo, da ga prepustimo nečemu, moramo negde uzeti. To je moguće samo sa onog mesta gde se nalazi. Zato su u otvaranju Evrope najjednostavnije radne mase koje su nekada bile polje otvorenosti, solidarnosti, borbe za jednaka prava, koje su insistirale na ograničenjima koja bi štitila dobijeno. Slična tiha solidarnost koja nije izražavala prave lične sklonosti, već isprovocirane unutrašnje sklonosti ka strahu, ugroženosti, povređenosti, pokazala se u karikaturama proroka Muhameda. Svaka takva provokacija koja vređa verska osećanja, sigurno ne može da doprinese većem razumevanju. Ali čovek koji bi bio sposoban, naravno i zajednica, stvaralaštvo, odazvao bi se samoispitivanjem onog što je povređeno i pokušao bi da tome koji nas ne razume pokaže životom šta mi smeta. Međutim, mase su uništavale ono što bi jedino još moglo da spreči takve uvrede, simbole drugih kultura. Time svakako nisu produбили značaj svoje vere, već su utvrdili fiktivnu solidarnost u sebičnoj ekskluzivnosti.

Da potreba za solidarnošću na nivou dostojnom čoveka tinja u ljudima možemo da vidimo u velikoj spremnosti za podršku kredibilnim humanitarnim organizacijama. Povezanost ljudi nakon cunamija ili zemljotresa u Pakistanu, uprkos kulturnim razlikama, tipičan je primer. Svaka, još tako beznačajna, estradna ličnost, sportista, čak i menadžer mora da se dokaže u nekoj humanitarnoj akciji. Mase to podržavaju i ipak ne zahtevaju da se to institucionalizuje. Možda je to izlaz koji možemo svi mi, kojima je stalo do toga da globalizacija nije samo neko strašilo, već mogućnost za rešenje istinskog humanizma za široke mase, da upotrebimo za podizanje svesti javnosti. Tamo gde je čovek sposoban da saoseća sa drugim možemo mirno reći da je sposoban da prihvati i izazov koji drugi, kao takav, daje. Zato je prvo potrebno rehabilitovati konflikt, kao temelj svakog međuljudskog odnosa. Kad nastupi drugi izazov,

čak poziv za mene, u odnosu s njim biću u stanju da prepoznam mogućnost sopstvenog razvoja, obogaćivanje. Tako će solidarnosti biti šansa za mene. Svet neće biti samo mesto za pridobijanje ovih ili onih koristi, već prožimanje odnosa, gde me drugi pozivaju i priznaju kao kreativno biće vredno njihove pažnje. Svet će mi sve više pripadati ako budem solidaran s tobom jer je ipak moj samo kada je i tvoj. Takva solidarnost fundamentalnija je od one koja se odražava u tihom preziru dok kupujem jeftine patike, iako su poznata marka, i znam da su ih proizvele dečje ruke u robovlasničkom odnosu iskorišćavanja.

Zato je temelj prave solidarnosti moguć samo tamo gde su svi učesnici u iskrenom dijalogu. Svakome mora biti pružena mogućnost da kaže i da ga slušaju. Tome može da nas vodi samo pravi trud u darivanju onog što nosimo u sebi tako da drugi mogu da nas razumeju i obratno, trud da se udubimo u značaj drugih i pokušamo da ih razumemo iz njihovog iskustva. Prava kultura, iskrena u svom izrazu koji traži određeni asketizam kod slušaoca, gledaoca, čitalaca, oslobađa potencijale koji će stvarati temelje ljudske solidarnosti, kakve bi u svojim razmišljanjima zahtevao Aristotel.

Nekoliko pitanja za razmišljanje i diskusiju:

- 1) Kako inicirati kulturno stvaralaštvo koje će pokrenuti spremnost širokih masa da obrate pažnju na globalnu solidarnost i koje će doprineti temeljnim simbolima za međucivilizacijsku i međunacionalnu integraciju? Da li je to moguće s nekom vrstom Veltetosa?
- 2) Kako spasti kulturu i obrazovanje iz kandži tržišne logike i ujedno sačuvati širinu i moć njenog stvaralaštva?
- 3) U apatiji evropskog političkog tela sve češće javljaju se različiti populistički koji su načelno protiv svake solidarnosti. Kako se obratiti masama da izvrše pritisak na svoje vođe kada su u pitanju prava stranaca, doseljenika, poniženih i marginalizovanih?
- 4) Kako utišati ekonomiste koji obećavanjem bogatog društva donose samo nezaposlenost i socijalnu nesigurnost?
- 5) Kako preći iz globalnog straha na globalnu solidarnost?
- 6) Kako globalno zaštititi sve nejake narode, zajednice i pojedince koje je pregazilo vreme ekonomije? Čini mi se da je solidarnost samo uz one koje je teorija ekonomije osudila na deponiju ekonomije, put i garanciju da se sutra to neće dogoditi nama. Istovremeno čuva ljudsko lice sveta. Ko, šta?
- 7) Evropa, nastala na ruševinama mržnje, upravo s pokušajem solidarnosti, sve je više zatvorena u strahove od drugih. Kako pomoći evropskoj politici da sačuva stečena poštovanja i otvorenosti prema drugom, drugačijem i to na takav način da može svako da bude ponosan i cenjen u vlastitom nacionalnom, verskom ili kulturnom identitetu?
- 8) Kako otvoriti mladim generacijama svet budućnosti u kojem će biti vredan u svojoj ljudskoj jedinstvenosti, a ne samo kao roba na tržištu radne snage?
- 9) Kako sprečiti pljačku u globalnoj eksploataciji svih prirodnih resursa?
- 10) Kako svima omogućiti dostojnu starost?

(Sa slovenačkog prevela **Nina Gugleta**)